

Osmanlıların, "halife" sıfatı üzerinde pek fazla durmadıkları anlaşılmaktadır. Zira tarihî kayıtlar, hem Mısır'ın ilhakından önce, hem de sonra zaman zaman Osmanlı hükümdarlarına halife ünvanı ile hitab edildiğini göstermektedirler. Bununla beraber, Mısır'ın ilhakından sonra dahi **Yavuz Sultan Selim için "Hadimu'l-Haremeyn", "Sultan" ve "Hakan" gibi ünvanlar kullanıldığı halde "Halife" tabiri pek kullanılmamıştır.**

Öyle anlaşıyor ki, buna pek fazla gerek te bulunmuyordu. Zira Osmanlı Padişahi, artık tek basına İslâm âleminin en güçlü hükümdarı olarak idareyi eline almıştı. Çağdaş bir araştırmacı da hilâfetin Osmanlılara geçişi ile ilgili bilgileri verdikten sonra şöyle der: "Yavuz Sultan Selim'in, Mısır'a yaptığı seferi sırasında dinî ve siyasî ehemmiyeti haiz büyük bir hadise, Hilâfetin Osmanlı hânedanına intikali cereyan etti. Yavuz Sultan Selim zamanında İmparatorluğun kazandığı büyük şöhret ve şeref itibarıyla, Osmanlılar hilâfetin asil ve haklı iddiaları olduğunu isbat etmişlerdi. Ayrıca el-Mütevakkil'in vefatından sonra halefleri halifelikten feragat ettiler. Böylece, bu boşluğu doldurmak Osmanlılara düsmüstü. Fakat ne var ki, hilâfet ünvanı o zamana kadar bütün özelliklerini kaybetmiş ve sadece sözde kalmış bir ünvanı ibaretti. Osmanlıların kudreti, böyle boş bir ünvanı muhtac değildi. Bu sebepten onların, o zamanda bu mesele ile pek uğraşmadığı anlaşıyor. Fakat her şeye rağmen hilâfet İslâm âleminde yine saygı ve hürmete değer bir mevki idi. Osmanlı Padişahları da arada sırada bu durumdan istifade etmeye çalışmışlardır.

"

Gerçekten, Hıristiyan Dünyaya karşı tek basına koyabilen, İslâm âlemini düşmanlarından koruyup ona karşı bir kalkan vazifesi gören bu devletin, böyle bir sıfat ve ünvanı kullanmaya ihtiyacı yoktu. Zira o, zaten fiilen bu ünvanı hak kazanmıştı. Binaenaleyh, Osmanlılardan başka bu sıfatla İslâm dünyasının bayraktarlığını yapabilecek güçte kimse mevcut değildi. Bu sebeptendir ki Yavuz'a halife diyenler sadece Osmanlılar değildi. Çünkü Ehl-i Sünnet akidesine bağlı Sünnî Müslümanlar ve özellikle İran ile Orta Asya'dakiler, Selim'in şahsında İran'da gerçek Müslümanlığı ihya etmekle mükellef bir İslâm Halifeliği görüyorlardı. Bundan dolayıdır ki, Çaldıran zaferinden sonra Tebriz'e girmiş olan Yavuz Sultan Selim'e, Mâveraünnehr ulemasının aynı fikirleri tasidığı haberi gelir. 1516'da Muhammed İsfahânî ona "

Hilâfet tahtının Sultani" demekle de yetinmiyor ve "şimdiki halde sen kendine has asil vasıflarla Allah'ın ve Muhammed (s.a.v.)'in halifesi" diyordu. Arablar ise, Halife Mütevakkil'in, kendi yetkilerini ve bu yetkilerden doğan hukukunu Yavuz'a terk edip etmediğini araştırmak lüzûmunu bile duymadan

Y **avuz'a**

"Halife" demeye başladılar.

Gerçekten, İbn Sünbül, Yavuz Sultan Selim için, dünyada Allah'ın Halifesi, Mekke'li Kutbeddin ise "Halifetürrahmanların en iyi Halifesi" diyordu.

Bütün bunlar, Yavuz'un, Misir'i almasıyla hilâfetin Osmanlılara geçtiğini göstermektedirler.

Osmanlı hükümdarlarının, halife ünvanını resmî bir kayıt olarak ilk defa Silistre'nin güneyinde bulunan Küçük Kaynarca'da 8 Cemaziyevvel 1188 (17 Temmuz 1774) tarihinde Ruslarla yapılan antlaşmada kullandıkları görülmektedir. II. Katerina, Osmanlı ülkesindeki Ortodoks Hıristiyanların himâye hakkını istediği zaman, Osmanlı murahhası da muahedeye (antlaşmaya) Halife ünvanına istinaden Sultanın tabiiyetinden çıkan Türk ve Müslümanlar üzerinde, dinî hüküm ve nüfuzuna dair bir bend koydurdu. Antlaşmanın, üçüncü maddesindeki fikra şöyledir:

“**Ve Cenâb-i Bâriden gayri kimesneye tabi olmamak üzere tâife-i merkume itiraf ve kabul velakin mezhepleri ehl-i Islâm'dan olup zât-i ma'delet simât-i sehriyaranem imâmu'l-mü'minîn ve halifetu'l-muvahhidîn olduğuna binaen..**”

Sultan II. Abdülhamid (1876 -1909), 31 Ağustos 1876'da, V. Murad'ın yerine Osmanlı tahtına geçtiği zaman, Osmanlı Devleti, Kuzey komsusu Rusya, Balkan ülkeleri ve diğer Hıristiyan devletlerle iç açıcı bir münasebette değildi. Zira tahta geçisten bir sene sonra Rusya savaş açmış, Sırbistan ve Karabağ bağımsızlıklarını kazanmış, Bulgaristan, Osmanlılara bağlı görünmekle birlikte bağımsız bir devlet durumuna gelmişti. Balkanlarda birkaç eyâlet, kan, ateş, isyan ve huzursuzluk içindeydi. Tabir caizse bu dönem, azginlaşmış Avrupa emperyalizminin Osmanlı Devleti için kötü ve büyük emellerinin bulunduğu bir dönemdir. İşte bu sebeplerdir ki Sultan II. Abdülhamid, Halife sıfatı ile haiz bulunduğu mevkie ehemmiyet vermiş ve saltanatının başlangıcında ilan edilen “**Kanun-i Esasî**”de bu cihet açıkça ortaya konularak:

Zât-i Hazret-i Padisahî hasbe'l-hilâfe din-i Islâm'ın hâmisî

“kaydı konulmuştur. Sultan Abdülhamid, halife sıfatı ile Islâm birliğini sağlamak için Islâm dünyasının muhtelif bölgelerine adamlar göndermişti. Avrupa devletlerinin, Islâm âlemine olan hücumları, oralarda bulunan Müslümanların durumları ve yegane müstakil Islâm devletinin Osmanlı Devleti olması gibi sebeplerden Sultan Abdülhamid'in bu siyaseti, başarılı olmuş görünmektedir. Çünkü akli basında olan bütün Müslümanlar, Avrupa emperyalizminin eline geçirdiği bölgelerde, yerli halka nasıl muamele ettiklerini görüyorlardı. Bu da, onların, Islâm halifesi etrafında toplanıp kenetlenmelerine sebep oluyordu.

Sultan II. Abdülhamid'den sonra Osmanlı Devleti'ndeki siyasî kriz, bunun arkasından gelen Birinci Dünya Harbi ve nihayet İstiklâl Savaşı'ndan sonraki olaylar, son **Osmanlı Sultani Vahdeddin (VI. Mehmed)**

'in vazifeden alınmasına ve saltanata son verilmesine sebep olmuştur.

Osmanlı saltanatının 1922 yılındaki ilgasından sonra

, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sultan Abdülaziz'in oğullarından Veliâhd **Abdülmecid Efendi** 'yi halife ilan eder.

Fakat bir müddet sonra, Meclis'teki bazı münakasalar (bk. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, VII, 44 - 70.) ve özellikle **İsmet Paşa (İnönü)'nin, hilâfetin kaldırılması, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin dahilî ve haricî siyaseti üzerine fena hiç bir tesiri görülmez demesi ve bu konuda çektiği nutuktan sonra kabul edilen kanun gereği, 3 Mart 1924 tarihinden itibaren hilâfet, tarihe mal olan bir müessese haline geldi.**

Konu ile ilgili kanun maddesi: "

Halife hal' edilmistir. Hilâfet, hükümet ve cumuriyet mâna ve mefhumunda esasen mündemic olduğundan makam-i hilâfet mülgadır

" demektedir.

Böylece, İslâm dünyasının 101., Osmanlıların 29. halifesi olan Abdülmecid Efendi'nin hilâfeti, 1 yıl, 3 ay 14 gün sürdükten sonra nihayete erdi.

3 Mart 1924 tarihinde hilâfetin ortadan kaldırılmasından sonra, İslâm dünyasında bir boşluk doğmuştur. Bu boşluğun doldurulması ve imkân dahilinde ise yeni bir halifenin seçilme çalışmaları yapılmıştı. Bu sebeple kongreler tertiplenmedi. Fakat bütün bunlar, bir sonuca ulaşamadı. Zira kongrelerde ileri sürülen görüşler, herkes tarafından ittifakla kabul edilemiyordu.

Özet:

- **Halifelik Osmanlıya ilk ne zaman geldi?**

22 Ocak 1517 tarihinde Halifelik makamını Osmanlı Devleti'ne kazandıran ve Memlûklü Devleti'ni sona erdiren **Ridaniye Savaşı** gerçekleşti.

- **Halifelik hangi antlaşmada siyasi bir güç olarak kullanılmıştır?**

Halifelik ilk kez 1774 yılında Ruslarla yapılan **Küçük Kaynarca Antlaşması**'nda bir uluslararası güç olarak kullanılmış oldu

